

ima Godelier u suvremenoj kulturnoantropološkoj teoriji. Treba zato još jednom istaknuti njegovu duhovnu pripadnost strukturalno-marksističkoj, altiserovskoj struji zbog koje je njegov stil ponešto tvrd, njegovo shvaćanje ljudske zajednice i kulture kruto i sklono klasificiranju kao objašnjenju [je li srodstvo u "bazi" ili "nadgradnji" ili oboje], a viđenje društva podsjeća na "oblatne" i tortu. Poput ostalih strukturalista, on posvećuje premalo pažnje čovjeku kao svjesnom subjektu u transformaciji društva i povijesti civilizacije.

OLGA SUPEK

Maurice Bloch, *Marxism and Anthropology: The History of a Relationship*, Clarendon Press, Oxford 1983, 180 str.

Knjiga nastoji prikazati cjelokupnu povijest međusobnih utjecaja marksizma i antropologije, na način dostupan nestručnjacima jednog ili drugog područja. Autor, profesor na London School of Economics, ne daje analitički prikaz odnosa između marksizma i antropologije s pozicija bilo kojeg pristupa izloženog u knjizi. Tako je djelo u prvom redu historijski pregled utjecaja dviju disciplina, namijenjen kao uvod u marksističku antropologiju i u tom svjetlu ga jedino možemo ocijeniti. Kao nepristran promatrač Bloch uspijeva objektivno i iscrpno prikazati historiju međusobnih utjecaja marksizma i antropologije.

Neki antropološki izvori odigrali su važnu ulogu u razvoju marksizma. Naročito u kasnijim radovima Marx i Engels sve više prostora dodjeljuju primitivnim društvima. Njihov glavni antropološki izvor je H. L. Morgan, američki evolucionistički etnolog devetnaestog stoljeća. Mnoge njegove ideje danas su potpuno napuštene, posebno neki aspekti evolucijske sheme.

Tako npr. suvremena antropologija pokazuje da je nemoguće svesti nepreglednu različitost formi ljudskih društava na jednolinijsku evolucijsku shemu. Isto tako odbačen je stav da stupanj razvoja proizvodnih snaga može sam po sebi pružiti razumijevanje drugih aspekata društva. Primitivna društva imaju svoje specifične institucije, a postojanje zajedničkog vlasništva ne znači nužno i slobodan i egalitaran pristup vlasništvu za sve članove društva.

Središnji marksistički stav o nužnosti integralnog sagledavanja raznih aspekata društva [srodstvo, religija, politika, ekonomija] kao smislene cjeline prihvaćen je danas od većine antropologa, a smatra se također da su neki dijelovi teorije vlasništva i države još uvijek relevantni.

Ove i ine aspekte odnosa marksizma i antropologije Bloch sistematizira u nekoliko poglavlja. Prvo govori o mjestu i općenito ulozi antropološkog materijala u radovima Marxa i Engelsa, a zatim detaljnije prikazuje sadržaj Marxovih djela *Njemačka ideologija* iz 1846. god., *Pretkapitalističke ekonomske formacije* iz 1857-8. god. i *Engelsovo Podrijetlo obitelji, privatnog vlasništva i države* iz 1884. god. U poglavlju o današnjoj ocjeni Marxova i Engelsova doprinosa antropologiji Bloch podvrgava kritici njihove ideje u svjetlu suvremenih istraživanja, kako je to već naznačeno. Drugi dio knjige bavi se odnosom marksizma i antropologije u pojedinim nacionalnim antropologijama, tako u Sovjetskom Savezu, SAD, Velikoj Britaniji i Francuskoj.

Tema koja se provlači kroz cijelu knjigu jest razlikovanje historijske upotrebe antropologije od retoričke u djelima Marxa i Engelsa. Bloch naziva historijskom upotrebom antropološkog materijala kojom se nastoji potkrijepiti univerzalnost materijalističke koncepcije povijesnog razvoja. Naglasak je pri tom na jedinstvenom procesu mijene. S druge strane, kad Marx i Engels upozoravaju na različitost i diskontinuitet ljudske histo-

rije, služe se antropologijom retorički. Antropologija tada postaje neiscrpno vrelo primjera za institucije koje su dijametralno suprotne institucijama kapitalizma. Tako organizaciju primitivnih društava utemeljenu na srodstvu suprotstavljaju odnositima proizvodnje kao temeljima kapitalističkog društva, zajedničko vlasništvo privatnom vlasništvu, matrijarhat patrijarhatu. Ta dva različita načina upotrebe antropologije nikad nisu potpuno neovisna, a nevolje nastaju, kaže Bloch, kad se oni počinju miješati, za što je najbolji primjer **Podrijetlo obitelji, privatnog vlasništva i države**. Dok su Marx i Engels u pravu kad upozoravaju na historijsku uvjetovanost i specifičnost institucija svakog društva, u zabludi su kad dokazuju da institucije kao npr. brak, obitelj, vlasništvo ne postoje u primitivnim grupama. Time, ponajviše se to odnosi na Engelsa, negiraju mogućnost primjene općih zakona povijesnog razvoja i uopće teorijske analize na primitivna društva. Ako su ona besklasna i neizrabljivačka, marksistička teorija društva, izgrađena na pojmu sukoba klasa, postaje neprimjenjiva na njih.

Nediferenciranje tih dvaju načina korištenja antropologije, oslanjanje na **Podrijetlo obitelji, privatnog vlasništva i države**, darvinizam u prirodnim znanostima i prihvaćanje utjecaja njemačke antropogeografske škole, uvjetovali su da sovjetska etnologija zadrži evolucijsku shemu i pojam besklasnih primitivnih zajednica sve do šezdesetih godina ovog stoljeća kada, po Blochovom mišljenju, s demokratizacijom društva praktični i politički problemi prestaju određivati etnološka istraživanja.

Zanimljivo je da se u SAD, nakon početnog Boasovog historijskog agnosticizma i negiranja postojanja općih zakona historijskog razvoja, javljaju antropolozi koji pod parolom marksističke orijentacije razvijaju mehanicističke koncepcije kulture. Radi se ponajviše o tzv. kulturnoj ekologiji [M. Harris je glavni predstavnik], pravcu čija je glavna postavka da su kulturne institucije odraz prirodne

okoline i stupnja razvoja proizvodnih snaga. Bloch odbacuje takve i slične stavove kao nemarksističke. Na tom primjeru se najlakše uočava leitmotiv cijele knjige - Blochovo shvaćanje marksizma kao kritike mehanicističkog determinizma i hegelovskog idealizma. Kultura i čovjek jesu proizvod historijskih okolnosti, ali ljudi ih sami mijenjaju i stvaraju.

Najzanimljiviji razvoj u antropologiji pod utjecajem marksizma nastao je u Francuskoj. Nije išao za potvrđivanjem ili negacijom zaključaka Marxa i Engelsa nego se koristi njihovom metodom u svjetlu suvremenih saznanja o primitivnim društvima. Francuski antropolozi, inspirirani radom L. Althussera, ne koriste marksizam kao dogmu nego kao metodu, primjenjujući u svojim radovima pojmove kao klasa, eksploatacija, ideologija i način proizvodnje. Prikazujući francusku marksističku antropologiju, Bloch ipak ne može sakriti svoje simpatije za takvu primjenu marksizma u antropologiji, i tako ne ostaje dosljedan težnji za "objektivnom" analizom izraženom u drugim dijelovima knjige.

JASNA ČAPO

Peter Burke, *Popular Culture in Early Modern Europe*, Temple Smith, London 1978. 365 str.

Knjiga o evropskoj narodnoj kulturi na početku novoga vijeka izašla je još godine 1978. To što je dosad promakla našoj pažnji valja djelomično pripisati teškoćama oko nabave inozemne stručne literature što nas tako usrdno prate već nekoliko godina. No čini mi se tako važnom za evropsku etnologiju i folkloristiku, a napose za tu struku ovdje, kod nas i u našim stručnim prilikama i neprilikama, da je želim prikazati, makar sa zakasnjelijem. Naime, koliko je meni poznato, Burkeova studija, gotovo neposredno nakon što je tiskana u Engleskoj, doži-